భారత స్వతంత్ర పోరాటం

బిపన్ చంద్ర

మృదుల ముఖర్జీ, ఆదిత్య ముఖర్జీ
కె.ఎన్.ఫణిక్కర్, సుచేతా మహాజన్

ప్రజాశక్తి బుక్‌హౌస్

భారత స్వతంత్ర పోరాటం

1857 - 1947

బిపిన్ చంద్ర

భారత స్వతంత్ర పోరాటం

1857 - 1947

ఆంగ్ల మూలం:

బిపిన్ చంద్ర

మృదుల ముఖర్జీ ✦ ఆదిత్య ముఖర్జీ

కె.ఎన్. పణిక్కర్ ✦ సుచేతా మహాజన్

తెలుగు అనువాదం:

రావెల సాంబశివరావు

కె. చక్రపాణి

కె. కేశవరెడ్డి

ప్రజాశక్తి బుక్‌హౌస్ - తెలంగాణ

ఎమ్‌హెచ్ భవన్, ప్లాట్ నెం. 21/1, అజామాబాద్, ఆర్‌టిసి కళ్యాణమండపం దగ్గర

హైదరాబాద్-20. ఫోన్ : 040 - 27660013

India's Struggle for Independence 1857-1947

Bipan Chandra

Mridula Mukherjee, Aditya Mukherjee

K.N. Panikkar, Sucheta Mahajan

First published in Viking by Penguin Books India 1988.
Published in Penguin Books 1989.

Copyright Bipan Chandra 1987. 1988. 1989.

All rights reserved

ప్రచురణ సంఖ్య : 971

ప్రథమ ముద్రణ : మే, 2006, 2007, 2008

నాల్గవ ముద్రణ : సెప్టెంబర్, 2012

వెల : ₹ 200/-

టైటిల్ : మోహన్

ప్రతులకు

ప్రజాశక్తి బుక్‌హౌస్ (తెలంగాణ)

ఎమ్‌హెచ్ భవన్, ప్లాట్ నెం. 21/1, అజామాబాద్,

ఆర్‌టిసి కళ్యాణమండపం దగ్గర హైదరాబాద్-20. ఫోన్ : 040 - 27660013.

బ్రాంచీలు

హైదరాబాద్ : చిక్కడపల్లి, బాగ్‌లింగంపల్లి (ఎస్.వి.కె), ఈసిఐఎల్,

నల్గొండ, హన్మకొండ, కరీంనగర్, ఖమ్మం

విజయవాడ, విశాఖపట్నం, తిరుపతి, గుంటూరు, ఒంగోలు.

ముద్రణ

ప్రజాశక్తి డైలీ ప్రింటింగ్ ప్రెస్, హైదరాబాద్

website : www.psbh.in

విషయసూచిక

భూమిక 11

1. మొదటి పెద్ద సవాలు : 1857 నాటి తిరుగుబాటు........... 33

2. ప్రజా ప్రతిఘటనలు : ఆదివాసీ తిరుగుబాట్లు 45

3. 1857 తరువాత రైతాంగ ఉద్యమాలు, పోరాటాలు :......... 57

4. కాంగ్రెస్ స్థాపన : వూహాజనిత వాదన 71

5. భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ స్థాపన : వాస్తవాలు 85

6. సామాజిక – మత సంస్కరణలు – జాతీయతా జాగృతి 99

7. వలస వాదంపై ఆర్థికపరమైన విమర్శనాత్మక పరిశీలన 111

8. పత్రికా స్వేచ్ఛకై పోరాటం 125

9. చట్ట సభల్లో ప్రచారం 139

10. స్వదేశీ ఉద్యమం 1903 – 1908 153

11. కాంగ్రెస్‌లో చీలికలు – సమరశీల ఉగ్రవాద ఆవిర్భావం ... 167

12. ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామం – భారతీయ జాతీయవాదం – గదర్ పార్టీ 181

13. హోంరూలు ఉద్యమం – పతనం 197

14. గాంధీజీ తొలి పోరాటం 211

15. సహాయ నిరాకరణోద్యమం – 1920–22.................. 231

16. 1920లలో రైతు ఉద్యమాలు - జాతీయవాదం........... 249
17. భారతదేశ కార్మికవర్గం - జాతీయోద్యమం 265
18. గురుద్వారా సంస్కరణలూ, ఆలయ ప్రవేశ ఉద్యమాలు 283
19. స్తబ్ధత ఆవరించిన సంవత్సరాలు - స్వరాజ్యవాదులు,
మార్పులు కోరని పక్షం, గాంధీజీ 299
20. భగత్‌సింగ్, సూర్యసేన్ తదితర విప్లవ ఉగ్రవాదులు 315
21. స్వదేశీ సంస్థానాలలో 1927-1929 331
22. శాసనోల్లంఘన 1930 - 1932............................ 345
23. కరాచీ నుంచి వార్ధా : 1932-1934 361
24. ఎదుగుతున్న వామపక్షం 375
25. యుద్ధ తంత్రం 1934-1937............................... 393
26. ఇరవై ఎనిమిది నెలల కాంగ్రెస్ పాలన 407
27. 1930, 1940 దశాబ్దాలలో రైతాంగ ఉద్యమాలు.......... 431
28. స్వదేశీ సంస్థానాలలో స్వాతంత్ర్య పోరాటం 445
29. భారతీయ పెట్టుబడిదారులు - జాతీయోద్యమం 465
30. జాతీయవాద విదేశాంగ విధానం అభివృద్ధి 477
31. మతతత్వం పుట్టుక - పెరుగుదల 491
32. మతతత్వం - ఉదారవాద దశ.................................. 509
33. జిన్నా, గోల్వాల్కర్ - తీవ్ర మతతత్వవాదం 525
34. త్రిపుర సంక్షోభం నుండి క్రిప్సు రాయబారం వరకు......... 543
35. క్విట్ ఇండియా ఉద్యమం; భారత జాతీయ సైన్యం 559
36. యుద్ధానంతర జాతీయవాద వెల్లువ 579
37. స్వాతంత్ర్యం - విభజన 593
38. జాతీయోద్యమ దీర్ఘకాలిక వ్యూహం 613
39. భారతీ జాతీయోద్యమం - సైద్ధాంతిక కోణం............... 629

భూమిక

ఆధునిక సమాజం గుర్తెరిగినంతలో భారత జాతీయోద్యమం ఒక పెద్ద ప్రజా ఉద్యమం అన్నది నిర్వివాదాంశం. అనేక వర్గాలకు, సిద్ధాంతాలకు కట్టుబడిన కోట్లాది ప్రజలలో ఆ ఉద్యమం విద్యుదావేశాన్ని ప్రవహింపజేసి, రాజకీయ చైతన్యాన్ని పురికొల్పి, ఒక మహత్తర వలస సామ్రాజ్యాన్ని మోకరిల్లేట్లు చేసింది. అందువల్లనే ఇప్పటి రాజకీయ, సామాజిక చట్రాన్ని మార్చాలనుకునే వారికి బ్రిటన్, ఫ్రెంచి, రష్యా, చైనా, క్యూబా, వియత్నాం విప్లవాలవలె ఇది కూడ గొప్ప ప్రస్తుతాన్వయాన్ని సమకూర్చుకున్నది.

ప్రజాస్వామిక ప్రతిపత్తితో మౌలికంగా పౌరస్వేచ్ఛా రాజ్యాలుగా, స్థూలంగా చట్టబద్ధంగా వ్యవహరించే సమాజాలలోని ఉద్యమాలకు భారత జాతీయ ఉద్యమంలోని పలు అంశాలు, మరీ ముఖ్యంగా గాంధేయ రాజకీయ వ్యూహం సుసంగతమై నిలుస్తుంది. వాటికే కాదు, ఇతర సమాజాలకూ అది సంబద్ధమే.

వాస్తవానికి భారత జాతీయ ఉద్యమం ఒక ప్రజాస్వామిక లేదాపాక్షిక ప్రజాస్వామిక రాజకీయ వ్యవస్థ విజయవంతంగా మార్పు చెందేందుకో లేదా స్థాన భ్రంశం గావింపబడేందుకో సరైన ఏకైక చారిత్రక ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది. గ్రామ్సియన్‌సైద్ధాంతిక దృక్కోణం నుండి యుద్ధవ్యూహం సమర్ధమంతంగా నిర్వహింపబడిన ఈ ఉద్యమం ఏదో ఒక చారిత్రక విప్లవ ఘటనద్వారా రాజ్యాధికారం చేజిక్కించుకొనబడక నైతిక, రాజకీయ, సైద్ధాంతిక స్థాయిలో, సుదీర్ఘ పోరాటంద్వారా సాధింపబడి ఏళ్ల తరబడి ప్రగతిపథంలో అంచెలంచెలుగా నాయకత్వాన్ని

పదిలపరచుకుంటూ, పోరాటదశలు నిరంతరాయంగా కొనసాగక, మధ్యమధ్యలో స్తబ్దత చోటుచేసుకున్న ఏకైక ఉద్యమంగా నిలిచిపోయింది.

ప్రజలు జీవించే దానికీ, అభివృద్ధిచెందే దానికీ రాజ్యాంగ బద్ధతతో సమకూరిన ఏర్పాటునే వాడుకుంటూ, ఎటూ బెసకకుండా ప్రవర్తించిన తీరుకు కూడ భారత జాతీయ ఉద్యమం ఓ ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది. ఆ ఉద్యమం అంతకు ముందున్న ఏర్పాటును పూర్తిగాత్రోసిరాజనలేదు. ప్రజాస్వామిక సమాజాలలో ఉన్న ఏర్పాటుకు భిన్నంగా ప్రవర్తింపవలసివస్తే పలుమార్లు నేతృత్వం వంటి విషయాలలో అధిక మూల్యాలను చెల్లించవలసి ఉంటుంది. అది ఒంటరితనాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. ఒకసారి ప్రజాస్వామిక పంథాలోకి ప్రవేశించటం జరిగితే అది రాజ్యాంగేతర పోరాటంతో సమ్మిళితం చేయబడి ఉన్న వ్యవస్థను కూలదోసేందుకు సమర్థవంతంగా పనిచేస్తుంది.

రాజకీయ మౌలిక సైద్ధాంతిక ఆలోచనా ధోరణులు ఎంత భిన్నంగా వున్నా, ఉమ్మడి లక్ష్యంతో నడిచిన మహోద్యమంగా మనకు తెలిసినంతలో భారతజాతీయ ఉద్యమం ఉత్తమమైన ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది. అంతేకాదు, ఆ మహోద్యమం ద్వారా లభించిన సైద్ధాంతిక, రాజకీయ ఆధిక్యతకు తృప్తి చెందుతూ ఆ ఉద్యమం కొనసాగింది. మౌలిక అంశాలపై ఎంతగా వాడిగా వేడిగా చర్చను అనుమతించినా, అందులోని భిన్నత్వమూ, ఒత్తిడీ ఎన్నడూ ఉద్యమ శక్తినీ, సంఘటితత్వాన్ని నీరుగార్చలేదు; పైగా అటువంటి భిన్నత్వమూ, చర్చలూ, వాటిల్లోని స్వేచ్ఛాయుత వాతావరణం, ఉద్యమానికి మరింత ఊతాన్నిచ్చే వనరులయ్యాయి.

స్వాతంత్ర్యానంతరం నలభైయేళ్లు గడచిన పిమ్మటకూడ స్వాతంత్ర్యోద్యమ ఆవేశాన్ని అందుకునేంత దగ్గరగానూ, గతంలోకి తొంగి చూడగల ఒడుపుతోనూ, ప్రశాంతంగా దానిని విశ్లేషించగలంత దూరంగానూ మనం ఉండగలం. అది మన గతానికి, వర్తమానానికి, భవిష్యత్తుకు విడదీయరాని పెనుబంధమైనందున మనం విశ్లేషించి తీరవలసిందే. ప్రతి యుగంలోనూ స్త్రీలూ, పురుషులూ తమతమ చరిత్రల్ని సృష్టించుకొంటూనే వుంటారు. అయితే వాళ్లు చారిత్రక శూన్యతలోంచి కొత్తగా సృష్టించగలిగేదేమీ ఉండదు. వర్తమానంలో వాళ్ల సమస్యలకు పరిష్కార మార్గాలు కనుగొనటంలోనూ, భవిష్యత్తును రూపకల్పన చేయటంలోనూ వాళ్ల కృషి ఎంత వినూత్నంగా సాగినా వాళ్ల చరిత్ర వాళ్లు వారసత్వంగా అందుకొన్న ఆర్థిక రాజకీయ,

సైద్ధాంతిక చట్రం వాళ్లకు మార్గదర్శనం గావిస్తుంది; గిరిగీసి నిలుపుతుంది; ఒక ఆకారాన్నిస్తుంది; తగిన శిక్షణనిస్తుంది. నేను స్పష్టంగా చెప్పదలిచిందేమంటే 1947 నుండి భారతదేశం అనుసరిస్తున్న మార్గానికి మూలాలు స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో బాగా వేళ్లూని ఉన్నాయి. స్వాతంత్ర్యానంతర అభివృద్ధిపై చెరగని ముద్ర వేసిన రాజకీయ పరమైన, భావజాల పరమైన అంశాలు ఎక్కువగా స్వాతంత్ర్యోద్యమం నుండి సంక్రమించినవే. ఆ వారసత్వం భారతీయులందరికీ సంబంధించినటువంటిది- వాళ్లు నేడు ఏ రాజకీయ పక్షానికి చెందిన వాళ్లయినా, ఏ గ్రూపుకి సంబంధించిన వాళ్లయినా సరే ఎందుకంటే 1885 నుండి 1947 వరకు ఉద్యమాన్ని నడిపిన పార్టీ ఆనాడది పార్టీ రూపంలో లేదు. దానిది ఉద్యమ స్వరూపమే – అతివాద మితవాద రాజకీయ ధోరణులన్నీ అందులోనే సమ్మిళితమై వుండేవి.

* * *

అయితే స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి సంబంధించి ప్రధానంగా ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించుకొన్న లక్షణాలేమిటి? ఒక ప్రధానమైన అంశమేమంటే – ఆ ఉద్యమం విలువలకు, ఆధునిక ఆదర్శాలకు ఆధారభూతం. అది విస్తృత ఆర్థిక – సామాజిక రాజకీయ నాయకత్వ కల్పనా బలంపై ఆధారపడినటువంటిది. (ఆ దార్శనికత సమాన హక్కుల కోసం, సమాన అవకాశాల ప్రాతిపదికపై నిలిచే సామాజిక చట్రంతో స్వతంత్ర విదేశీ విధానంతో అలరారే ప్రజాస్వామికం; పౌర స్వేచ్ఛతో కూడిన లౌకిక భారతం).

ఆ ఉద్యమం భారతావనిలో ప్రజాస్వామిక భావనల్ని, సంస్థల్ని జనప్రియం గావించింది. వయోజన ఓటింగు హక్కు ద్వారా ఏర్పాటు చేయబడే ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వ పద్ధతి కోసం జాతీయ వాదులు పోరాడారు. భారత జాతీయ కాంగ్రెసు ప్రజాస్వామిక పద్ధతిని అవలంబిస్తూ ఒక పార్లమెంటువలె నిర్వహింపబడింది. అది అంతర్గతంగా పార్టీలోనూ, ఉద్యమంలోనూ స్వేచ్ఛగా అభిప్రాయాలను వెల్లడించే స్వేచ్ఛను అనుమతించటమేగాకుండా, ప్రోత్సహించింది. అనేకమైన ముఖ్యనిర్ణయాలు వేడీ, వాడీ చర్చలతరువాతనే, బహిరంగ ఓటింగ్ విధానం ద్వారానే తీసుకోవటం జరిగిందనేది చారిత్రక సత్యం.

వాక్ స్వాతంత్ర్యం, సభా స్వాతంత్ర్యం, పత్రికా స్వాతంత్ర్యంపై ప్రభుత్వం విరుచుకుపడటం జరిగినప్పుడంతా తొలినుండీ జాతీయవాదులు పోరాటాన్ని కొనసాగిస్తూనే

వచ్చారు. జాతీయోద్యమంతో ఆ పోరాటాలను ఏకీకృతం గావించారు. 1937 – 39 మధ్య తాము అధికారంలో వున్న స్వల్పకాలంలో కాంగ్రెసు మంత్రులు పౌరహక్కుల పరిధిని ఘనంగా విస్తృతపరిచారు. పౌరహక్కుల పరిరక్షణ ఒక రాజకీయ పక్షానికే పరిమితం అన్నట్లుగా సంకుచితంగా ప్రవర్తించక విభిన్న రాజకీయ, సైద్ధాంతిక దృక్పధాలుగల యితరపక్షాలకు గూడ విస్తరించేలా చూసారు. తటస్థవాదులు తీవ్రవాది అయిన తిలక్‌ను సమర్థించారు. కోర్టు విచారణ జరిగే సమయాల్లో అహింసావాదులైన కాంగ్రెసు వారు కమ్యూనిస్టులను, విప్లవకారుల్ని తీవ్రమైన భావావేశంతో సమర్థించారు. 1928లో పబ్లిక్ సేఫ్టీ బిల్లు, ట్రేడ్ డిస్‌ప్యూట్ బిల్లుల్ని మోతీలాల్ నెహ్రూయేగాక, మదన్‌మోహన మాలవ్యా, యమ్. ఆర్. జయకర్‌వంటి సంప్రదాయ వాదులు కూడ వ్యతిరేకించారు. జాతీయోద్యమంలోని ఈ విధమైన పటిష్టమైన పౌరహక్కుల, ప్రజాస్వామిక సంప్రదాయం స్వతంత్ర భారత రాజ్యాంగంలో ప్రతి ఫలించింది.

స్వాతంత్ర్య పోరాటం ఆర్థికాభివృద్ధికై పోరాటంగా కూడ కొనసాగింది. కాలానుగుణంగా స్వతంత్ర భారతాన్ని ప్రభావితం చేసిన ఒక ఆర్థిక సిద్ధాంతం వృద్ధిచెందింది. పారిశ్రామికీకరణ ప్రాతిపదికగా భారతదేశ అభివృద్ధికి కృషి జరగాలనే విషయంలో జాతీయోద్యమం దాదాపు ఏకాభిప్రాయంతోనే ఉంది. అయితే పారిశ్రామికీకరణ విదేశీ పెట్టుబడులు లేకుండా స్వదేశీ పెట్టుబడులపైనే ఆధారపడవలసిఉంది. ప్రభుత్వ రంగానికి ఒక కీలకమైన పాత్ర అప్పగించబడింది. 1930 వ దశకంలో ప్రణాళికాబద్ధమైన ఆర్థిక విధానానికి కట్టుబడివుండే నిర్ణయం గైకొనబడింది.

ప్రారంభదశ నుండీ కూడ ఉద్యమం బీదవాళ్ల ఉద్ధరణకు నడుంబిగించింది. గాంధీ రాజకీయ రంగ ప్రవేశం సామ్యవాద దృక్పధాన్ని అమలు పరచాలనుకునే వారి విజృంభణకు ఊతాన్నిచ్చింది. విప్లవాత్మక వ్యవసాయ సంస్కరణ పథకాల దిశగా కూడ ఉద్యమం ఊపందుకుంది. అయితే 1930,1940 దశకాల్లో భారత జాతీయ కాంగ్రెసులో, జాతీయోద్యమంలో ముమ్మరంగా చర్చలు సాగినా భారత జాతీయ కాంగ్రెసుకు సామ్యవాదం ఏనాడు, ఏదశలోనూ సాధికారిక లక్ష్యంగా

రూపొందలేదు. జాతీయవాద కార్యాచరణలో బలమైన వామపక్ష ధోరణులున్నా అనేక కారణాలవల్ల కాంగ్రెసులోని ఆధిపత్య భావనాశక్తి పెట్టుబడిదారీ సమాజపు భావనల ప్రమాణాలకు అతీతంగా నిలువలేకపోయింది.

జాతీయోద్యమం తొలినాళ్ల నుండీ మతాతీత భావనకు పట్టుగొమ్మ. ప్రజలలో లౌకిక విలువల్ని పెంపొందించేందుకు, మతవాదాన్ని వ్యతిరేకించేందుకు దాని నాయకత్వం గట్టిగా పోరాడుతూనే ఉంది. భారత విభజనానంతర మతపూరిత విధ్వంసకాండకు అతీతంగా స్వతంత్ర భారత రాజ్యాంగ రచనలో లౌకికతత్వాన్ని ప్రతిష్ఠింపజేయటంలో అది సఫలీకృతమయ్యింది.

దానిది అంతర్ముఖత్వం కానేకాదు. రాజా రామమోహన్ రాయ్ కాలం నుండి భారత నేతలు విశాలమైన అంతర్జాతీయ అవగాహనను పెంపొందించుకున్నారు. కొన్నేళ్లకు ప్రపంచ స్థాయిలో సామ్రాజ్యవాదానికి వ్యతిరేకంగా ఒక కార్యాచరణ విధానాన్ని రూపొందించుకున్నారు. ప్రపంచంలో ఇతర ప్రాంతాల్లో తలెత్తిన వలసవాద వ్యతిరేక ఉద్యమాలతో సంఘీ భావాన్ని పదిలపరచుకున్నారు. భారతీయులు బ్రిటీషు ప్రజలనుగాక, బ్రిటీషు సామ్రాజ్య వాదాన్ని ఏవగించుకోవాలనే భావనను పాదుకొల్పారు. దానిమూలంగా ఆంగ్లేయ స్త్రీ, పురుషులు రాజకీయ వర్గాలు వారికి అండగా నిలిచాయి. విశ్వవ్యాప్తంగా అభ్యుదయవాద, వలస వ్యతిరేకవాద, పెట్టుబడిదారీవ్యతిరేక శక్తులతో ఘనిష్ఠ సంబంధాలేర్పడ్డాయి. భారతీయ విదేశీ విధాన వ్యక్తీకరణను నిరంతరంగా కొనసాగించే జాతి వ్యతిరేక సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక భావనొకటి సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక పోరాట వారసత్వంలో అలా అంతర్భాగమయ్యింది.

* * *

భారత జాతీయ ఉద్యమం విషయంలో, ఈ గ్రంథ రచయితలు, సహచరులు, వారి విద్యార్థులు పరిశోధించిన, పరిశోధిస్తున్న కృషి ఆధారంగా ప్రధానంగా ఇది రూపుదిద్దుకున్నది. ఈ గ్రంథ రచనలో మేముప్రచురించిన, ప్రచురించని ఏకాంశపత్రాలను (మోనోగ్రాఫ్సను), పురాతన చారిత్రక సమాచారాన్ని, వ్యక్తులవద్దగల పత్రాలను, వార్తాపత్రికల్ని విరివిగా వాడుకున్నాం. 1918 నుండి జాతీయోద్యమంలో పాల్గొన్న 1500 పైగా స్త్రీ, పురుషుల్ని కలిసి మాట్లాడిన విషయాలు గ్రంథస్థం చేసాం. ఈ విషయంలో మా అవగాహనను పెంచుకున్నాం. ఏది ఏమయినా పాఠకుల సౌకర్యంకోసం వాటన్నింటికి

సంబంధించిన సూచికల్ని వీలైనంత తక్కువగా సూచించాం. అవీ మంచి గ్రంథాలయాలలో లభించే పుస్తకాలలోని విషయాలకే పరిమితం చేసాం.

ఆ కారణంగానే నేటివరకు భారత జాతీయ ఉద్యమం మౌలిక సామ్రాజ్యవాద పార్శ్వంనుండి మార్క్సిస్టు దృక్పథం వరకు పలు విధాలైన చారిత్రక అవగాహనలను కలిగివున్నా, మరెన్నో మూసకట్టు విధానాలు, రీతిరివాజులకు ఆలవాలమైనా, మా విశ్లేషణలతో విభేదించినా ఎక్కడో నాలుగవ అధ్యాయంలో భారత జాతీయ కాంగ్రెసు ఆవిర్భావాన్ని గూర్చి సురక్ష కవాట సిద్ధాంత రూపకల్పన విషయాలను మినహాయించి మేము వాటిపై చర్చోప చర్చలకు తావివ్వలేదు. పాఠకునికి న్యాయం చేయాలనే సంకల్పంతో మేము ప్రాథమికమైన అనేక ప్రధాన చారిత్రక ధోరణుల్ని సంక్షిప్తంగా, రేఖామాత్రంగా స్పృశిస్తూ, వాటితో మేము విభేదించిన తీరును సూచిస్తూ, మార్గాంతరాల్ని ఉల్లేఖిస్తూ ఈ గ్రంథాన్ని తయారు చేశాము.

* * *

వైస్రాయిలు లార్డ్ డఫ్రిన్, కర్జన్, మింటోలు; స్టేట్ సెక్రటరీ హేమిల్టన్‌ల సామ్రాజ్యవాద ధోరణితో మేము బాగా విభేదించాం. ఆ ధోరణి తొలిసారిగా వి.చిరోల్, రౌలట్ (తిరుగుబాటును రెచ్చగొట్టే) కమిటీ నివేదిక, వెర్నీ లావెట్ మాంటేగు–చెమ్స్‌ఫర్డ్ నివేదికలద్వారా నచ్చజెప్పే పద్ధతిలో ప్రవేశపెట్టారు. 1940లో అమెరికన్ పండితుడు బ్రూస్ టి.మెకాలే దానిని సిద్ధాంతీకరించాడు. 1947 తరువాత దాని విశాల దృక్పథాన్ని రెజినాల్డ్ కూప్‌లాండ్ స్వీకరించగా 1968 తరువాత యానిల్ సీల్, జే. ఏ. గల్లఘేర్,వారి శిష్యగణం సంప్రదాయబద్ధమైన ప్రగతి నిరోధకమైన దాని ధోరణిలోని తుప్పును రాల్చి, వృద్ధిలోకి తీసుకురావటం జరిగింది. మేధావి వర్గాల్లో విశాల దృక్పథ ధోరణి అంతగా ప్రాచుర్యంలో లేని కారణంగానూ, గ్రంథ విస్తరణ భీతితోనూ దానిని వదిలేసాం.

కేంబ్రిడ్జ్ స్కూలుగా భావించే కాకలు దీరిన వలసవాద అధికారగణం, సామ్రాజ్యవాద భావనారాధకులైన చరిత్రకారులు భారతదేశంలో వలసవాదం ఒక ఆర్థిక రాజకీయ, సామాజిక సాంస్కృతిక చట్రంగా రూపొందిందనేదాన్ని అంగీకరించరు. వాళ్ల దృష్టిలో వలసపాలన ప్రధానంగా పరాయిపాలనే. భారతదేశం ఆర్థికంగా, సామాజికంగా సాంస్కృతికంగా అభివృద్ధిని సాధించాలంటే వలసపాలనను పడగొట్టాలనే విషయాన్ని వాళ్లు అంగీకరించనూ అంగీకరించరు; గట్టిగా కాదనను కాదనరు. భారతీయ ప్రజల

బ్రిటీషు పాలనల మధ్య ప్రయోజనాల వైరుధ్య కారణంగా ఉద్యమం వృద్ధి చెందిందనే దానిని ఖండించటం జాతీయోద్యమం విషయంలో వాళ్ల విశ్లేషణ. పర్యవసానంగా భారత జాతీయోద్యమం ఈ వైరుధ్యాలతో భారతదేశం వైపు మొగ్గుచూపిన విషయంలో వాళ్లు స్పష్టంగానో, అస్పష్టంగానో అనంగీకారాన్ని ప్రకటిస్తారు. అంటే భారత జాతీయోద్యమ సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేకతనుగానీ లేదా బ్రిటీషు పాలనలోని సామ్రాజ్య వాదాన్ని భారతదేశపు ఉద్యమం వ్యతిరేకిస్తున్నదనే విషయాన్నిగానీ వాళ్లు గుర్తించరన్న మాట. సామ్రాజ్య వాదానికి వ్యతిరేకంగా నడిచిన భారతీయ పోరాటాన్ని వాళ్లు దసరా వేడుకల్లోని బొమ్మల కొట్లాటవంటి తమాషాగా భావిస్తున్నారు. కీలకమైన వైరుధ్యాన్ని వాళ్లు కాదనటంలో ఈ మేధావుల ధోరణంతా నిరుపయోగమైన వాళ్ల శ్రద్ధతో కూడిన గవేషణ మాత్రం ఇతరులకు ఆ వివరాలను మరోవిధంగా వాడుకునేందుకు బాగా ఉపకరించింది.

భారతదేశం 'ఒక జాతిగా రూపొందుతున్న సత్యాన్ని సామ్రాజ్యవాద రచయితలు కాదన్నారు. వాళ్ల దృష్టిలో భారతదేశం అనేది. అనేక మతాల, కులాల, వర్గాల, ప్రయోజనాల సమ్మేళనమని వాళ్లు విశ్వసించారు. కనుక భారతదేశ రాజకీయాల్ని భారతజాతి, లేదా భారత ప్రజల, లేదా భారత సామాజిక వర్గాల రాజకీయాలుగా వాళ్లు గుర్తించనే లేదు. పైగా 'వాళ్లు హిందూ, ముస్లిం; బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతర; ఆర్య, భద్రలోక్ (సాంస్కృతిక జీవులు) వంటి గుర్తింపుల్ని ముందు నుండీ ఉన్నటువంటి వాటిని దాఖలాలుగా చూపుతారు. ఈ విధంగా కులం, మతం ఆధారంగా ఏర్పడి, వాటిని విధిగా అనుసరించవలసిన గ్రూపులే ప్రధానంగా రాజకీయ వ్యవస్థకు మూలాలుగాని జాతీయత అనేది కేవలం ముసుగులేనంటారు వాళ్లు. సీల్ అన్నట్లుగా– 'దూరాన్నుండి రాజకీయ పోరాటాలుగా కన్పించేవన్నీ దగ్గరగా పరిశీలిస్తే వాళ్లవాళ్ల ముఠాలను సంరక్షించుకునే చర్యలుగానో, వృద్ధిపరుచుకునే చర్యలుగానో కన్పిస్తాయి.' (దీనివల్లనే భారత జాతీయత చైనా, జపాన్, ఆఫ్రికా, ముస్లిం దేశాల జాతీయతలకు భిన్నంగా కన్పిస్తుంది అంటాడు సీల్).

సామ్రాజ్యవాదానికి వ్యతిరేకంగా భారత ప్రజల ప్రయోజనాలు ప్రతిబింబించకపోతే మరి ఎవరి ప్రయోజనాలకు భారత జాతీయ ఉద్యమం ప్రాతినిధ్యం వహించినట్లు? దానికి సమాధానంగా వాదనల్ని 19, 20 శతాబ్దాల్లోని అధికారులు

సామ్రాజ్యవాద ప్రతినిధులు మళ్లీ సిద్ధం చేసారు. జాతీయ ఉద్యమం ప్రజా ఉద్యమం కాదని, అది కేవలం మేధావి వర్గాల అవసరాల, ప్రయోజనాల కోసం ముందుకు తీసుకువచ్చినటువంటిదనీ, కనుక వాళ్లు దానిని వాళ్ల లేదా వాళ్లను అనుసరించేవాళ్ల అవసరాలకు, ప్రమోజనాలకు మాత్రమే పరిమితం చేసారనీ నొక్కివక్కాణించసాగారు. అలా మేధావి వర్గం వాళ్ల అవసరాలు, ప్రయోజనాలు జాతీయ ఉద్యమ ఆలోచనకు, సిద్ధాంతానికి, ఉద్యమించేందుకు కావలసిన స్ఫూర్తిని ప్రసాదించాయి. ఈ సముదాయాలు ఒక్కో పర్యాయం మతం లేదా కులం ప్రాతిపదికన మరికొన్ని పర్యాయాలు రాజకీయ లబ్ధికోసం ఏర్పాటు చేసుకున్న బంధాల ఆధారంగా ఏర్పడేవి. ఏ విధంగా ఏర్పడ్డా ఈ సముదాయాలు సంకుచిత దృష్టితో, స్వార్ధపరతతో అటు బ్రిటీషు ప్రభుత్వాన్ని వ్యతిరేకించటమో లేక వాళ్లని వాళ్లు వ్యతిరేకించుకోవటమో చేస్తుండేవాళ్లు. అలా జాతీయవాదం, ప్రధానంగా, ఈ సముదాయాల సంకుచిత వాంఛితాలకు ఆమోదయోగ్యతను కల్పించుకొని ప్రజా మద్దతును సంపాదించుకునే సిద్ధాంతంగా భావించబడింది. జాతీయోద్యమం కేవలం మేధావి వర్గం వాళ్ల స్వప్రయోజనాల సాధనకోసం, జనసమీకరణ కోసం వాడుకున్న ఆయుధమైంది.

గల్లఘేర్, సీల్, వాళ్ల విద్యార్థులు ఈ రకమైన ధోరణిని మరింత పెంపొందింపజూస్తే డఫ్రిన్, కర్జన్,చిరోల్, లావెట్, మెకాలే, బి.బి.మిశ్రా వంటివారు నిరాశచెందిన మధ్యతరగతికి చెందిన విద్యావంతులు 'సుపరిపాలనకు' వ్యతిరేకంగా జాతీయవాదాన్ని వాడుకున్నారన్నారు. చిరోల్ విశదం చేసిన దానికీ, రౌలట్ కమిటీ నివేదికలో ఉటంకించిన దానికీ అనుగుణంగా సీల్ ప్రచారంలోకి తెచ్చిందేమంటే బ్రిటీషు ప్రాపకం కోసం భారతీయ మేధావి వర్గాలు ఒక దానితో మరొకటి పోటీ పడటమే జాతీయవాదం అని. ఆయన మాటల్లోనే చెప్పాలంటే –"స్థానికమైన ఈ ప్రజాసమీకరణల్ని, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యవాదాన్ని ధిక్కరించేందుకు ఉద్దేశించినవిగా భావించటం తప్పుదారి పట్టించటమే. సామ్రాజ్యవాదానికీ జాతీయవాదానికీ మధ్యగల సంఘర్షణ పట్ల కడు శ్రద్ధ వహించటం జరిగింది. అయితే వాళ్ల మధ్య అసలైన భాగస్వామ్యం విషయంలో అధ్యయనం చేయటం కొంత లాభదాయకంగా వుంటుంది." కనుక జాతీయ ఉద్యమం ఉద్భవించటానికీ, దాని వ్యాప్తికీ బ్రిటీషు పాలన భారతీయుల్లో ఒకరిపట్ల మరొకరికి ద్వేషభావాన్ని రగుల్కొల్పి ఒకరిపై మరొకరిని ఉసిగొల్పింది. వాళ్ల పరస్పర వైరం కొనసాగేందుకు కావలసిన కొంగ్రొత్త కార్యక్రమాలను సంస్థలను అమర్చింది.

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/book/Bharata+Swatatra+Poratam+1857+to+1947

* * *